

Les nostres universitats han viscut tradicionalment una tensió, que les ha travessat medularment, entre el fet de l'«allunyament» respecte als fenòmens socials contextuals, a fi de guanyar una pretesa perspectiva i un clima de necessària serenitat en l'estudi, i el fet de la impregnació ambiental contextual. Així, per exemple, tant la crítica del sistema polític franquista, en moments d'inexistència d'institucions i vies per a la participació i la resolució negociada de conflictes sociopolítics, com la presència intervinent de la renovació religiosa derivada, en part, del Concili Vaticà II, van contribuir decisivament que aquesta impregnació ambiental fos vivament present a la universitat espanyola dels anys seixanta i setanta del segle passat.

Però hi va haver un reflux posterior, tot imposant-se el fet de l'apartament o allunyament. Podríem dir que, llavors, la universitat com a comunitat, dit en sentit extens, va passar a estar més atenta als continguts formatius professionalitzadors, sota una orientació filosòfica funcionalista i liberal. Tant és així que es van entendre les competències i destreses des d'un angle més «professionalitzador» que educador, de manera que es va perdre aquell sentit integral entès com a

desenvolupament i maduració de personalitats estructurades segons explícites concepcions axiològiques.

Tanmateix, aquesta posició general de les nostres universitats comença a ser revisada de nou, en percebre's una clara situació de dèficit quant a la «missió educadora de la Universitat». Diríem que la formació científicotècnica de més estreta mirada professionalitzadora, acompanyada habitualment de programes «culturals» més o menys articulats (conferències, audicions musicals, presentació d'obres...), no garanteix en el present un suficient programa educatiu i formatiu. A aquest supòsit s'ha arribat també de la mà d'altres variables: el major i més obert accés a les aules universitàries ha modificat els públics universitaris, fent present en el dia a dia la diversitat humana i la convicció de la necessitat de la seva inclusió democràtica; així, una universitat que anteriorment era més selectiva en tots els plans ha hagut de començar a reaccionar davant d'això. D'altra banda, un segment significatiu dels programes de Pràcticum ha contribuït, així mateix, que una part no menor del món universitari —tant alumnat com docents— s'hagi vist interpel·lada per la quotidianitat amb les seves contradiccions i, de vegades, per les dramàtiques problemàtiques socials.

Per unes reflexions i percepcions i altres, les universitats van començar a incorporar institucionalment programes de suport i d'acció social que tendien a solucionar alguns problemes relacionats amb la qualitat de vida i la capacitat de gaudi de serveis col·lectius d'una part dels membres de la comunitat universitària, o fins i tot del seu entorn vital i social, entenent que amb això, a més de millorar la qualitat de vida i la salut democràtica, es contribueix a una educació més gran dels universitaris, almenys dels participants i implicats en aquestes accions de suport social, que comunament coneixem ja com a «programes de voluntariat social».

Després de diversos anys de desenvolupament, un equip investigador de la Universitat de Santiago de Compostel·la es va proposar examinar i diagnosticar la consistència d'aquests programes a les universitats de Galícia, i aquesta és la matèria de la present obra. Amb bones raons per fer-ho, doncs, la relativa novetat fa que existeixi, segons els autors, «total manca d'estudis sobre el tema a Galícia, i fins i tot a nivell internacional» (p. 16) entorn del present i del futur del voluntariat, així com sobre el paper de l'educació cívica en el marc universitari.

En concret, l'obra que van dirigir els professors de pedagogia Miguel A. Santos Rego i Mar Lorenzo té com a finalitat diagnosticar el desenvolupament de competències cíviues a la universitat i la seva relació amb la inserció laboral, a tall de competències formatives transversals adquirides, «per estudiar la conveniència que les universitats gallegues dissenyin programes de formació civico-

social per als seus estudiants, incorporant estratègies d'aprenentatge de servei». A aquest efecte es va elaborar un estudi amb una doble dimensió teoricopràctica, que inclou, per una part, el que pugui ser el compromís cívic des de la universitat quant a la construcció de la societat civil (democràtica, participativa, «cívica», amb convergència quant al progrés material i al moral) i, per una altra, l'anàlisi de les dades ofertes, entre el 1999 i el 2004, pel que fa al desenvolupament dels programes de voluntariat social, sobretot a la Universitat de Santiago. Uns programes en què van participar més de 450 estudiants, majoritàriament dones, en el curs 1998-1999, i 340 el 2004, o 230 i 140 (el 2004) a la Universitat de la Corunya. Estudiants, aquests, que es van implicar en actuacions dutes a terme en col·laboració amb Acció contra el Hambre, Comerç Just, Pares de Disminuïts Psíquics, Unitat d'Ajuda a Drogodependents i altres iniciatives de Creu Roja, Associació Down, Familiars de Malalts Mentals, Caritas, centres socioculturals municipals, Confederació Gallega de Minusvàlids, serveis socials municipals, Fundació Meniños, diverses conselleries de la Xunta de Galícia, Mans Unides, Metges sense Fronteres, Secretariat Gitano, residències de la tercera edat, Unitat Hospitalària de Desordres Alimentaris, Projecte Home, Solidaritat Internacional i d'altres.

L'estudi dut a terme, que és precís i nítid, permet determinar diverses conclusions. És necessari donar suport, coordinació i estabilitat institucional a aquests programes, millorant la capacitat de gestió i organització de les oficines o unitats de voluntariat. A més, l'avaluació també ha de formar part dels programes universitaris de voluntariat i hi han de participar tots els implicats (s'hi ha d'incloure l'estudi de les disposicions, capacitats i competències percebudes i de la repercussió que en els individus i en les comunitats produeixen els programes). Al seu torn, és necessari atendre la formació bàsica que s'ofereix als voluntaris i les universitats han de donar publicitat als èxits i fer apostes per a una creixent implicació comunitària, fet que comporta aprofundir la connexió entre la universitat i les organitzacions cíviques que funcionen en la comunitat. En conseqüència, seria pertinent, rellevant i útil oferir en les diverses titulacions una matèria transversal sobre temes de cooperació i desenvolupament, que permeti tant informar com crear espais de reflexió i de canvi d'actituds, ja que si bé els universitaris no consideren com un deure (cívic) la seva participació en aquests programes, sí que els estudiants participants expressen un apreciable nivell de satisfacció. Amb tot, és molt escassa la participació de les universitats de Galícia en projectes de cooperació internacional, de manera que en el marc de l'EEES i dins dels programes de mobilitat i intercanvi caldria potenciar les possibilitats educatives que suposa la implicació en programes europeus transnacionals de voluntariat. Per tot el que s'ha dit, es fa necessari posar més atenció i

RECENSIONS

---

fer més inversions en la qüestió de les competències transversals en l'educació superior, a fi de contribuir a aquesta missió educadora de les universitats.

L'estudi, que en la seva presentació editorial inclou un ampli i clar tractament de dades, ofereix igualment una valuosa bibliografia i alguns rics annexos informatius, que en fan créixer l'interès, més enllà de l'estudi mateix i del context galleg en el qual es va produir.

Antón Costa Rico